

# Parlamenti Szemle

## TANULMÁNY

CABRERA ALVARO

Parlamenti jövőkép az európai parlamentek gyakorlatában – előretekintő kutatások és technológiai értékelő vizsgálatok

PÁLFI EDINA

Miért éppen politikai? – A 2012 és 2019 közötti köztársasági elnöki vétók elemzése

NAGY LEVENTE

John Stuart Mill és a „többségi” képviselő

## KITEKINTÉS

TÓTH ANDRÁS

Választások az Egyesült Királyságban

NAGY SÁNDOR GYULA – SZABÓ BARNABÁS

A spanyol parlamenti demokrácia kihívásai a közelmúlt választási eredményei tükrében

CSEPREGI ZSOLT – ZACHAR PÉTER KRISZTIÁN

Fordulópont az izraeli politikai rendszerben? – Három választás anatómiája 2019–2020

## PRAXIS

BEK GERGELY KRISZTIÁN – KOVÁCS ÁKOS – SPRINGER BENCE (KRE)

Az Országgyűlés 2019. tavaszi ülészakájának elemzése

KISS REBEKA (NKE)

Az Országgyűlés 2019. őszi ülészakájának elemzése

---

# Parlamenti Szemle

V. évfolyam • 2020 • 1. szám

---

---

## Parlamenti Szemle

A szerkesztőbizottság elnöke: Kukorelli István • Szerkesztőbizottság: Bárány Tibor, Bihari Mihály, Ilonszki Gabriella, Petrétai József, Pokol Béla, Salamon László, Smuk Péter, Soltész István, Stumpf István, Sente Zsolt, Trócsányi László • Szerkesztők: Erdős Csaba, Szabó Zsolt • Alapító: Szabó Zsolt • A szerkesztésért felel: a szerkesztőbizottság elnöke

Kiadja a HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 1037 Budapest, Montevideo utca 14. • Telefon: 340-2304, 340-2305 • Fax: 349-7600 • E-mail: [info@hvgorac.hu](mailto:info@hvgorac.hu) • Internet: [www.hvgorac.hu](http://www.hvgorac.hu) • Felelős kiadó: dr. Frank Ádám, a kft. ügyvezetője • Felelős szerkesztő: Bodnár Kriszta • Nyomda: Multiszolg Bt.

ISSN 2498-597X

A Parlamenti Szemle szakmai partnere a Parlamenti Kutatások Központja.

A Parlamenti Szemlét – valamint további 23 jogi szaklapot – olvashatja a számítógépén is! A Szakcikk Adatbázis Pluszban a HVG-ORAC Kiadó folyóiratait a nyomtatott lapszámok megjelenésével egyidejűleg éri el.

---

# TARTALOM

## TANULMÁNY

CABRERA ALVARO

Parlamenti jövőkép az európai parlamentek gyakorlatában – előretételező kutatások és technológiai értékelő vizsgálatok

7

PÁLFI EDINA

Miért éppen politikai? – A 2012 és 2019 közötti köztársasági elnöki vétók elemzése

25

NAGY LEVENTE

John Stuart Mill és a „többségi” képviselő

49

## KITEKINTÉS

TÓTH ANDRÁS

Választások az Egyesült Királyságban

79

NAGY SÁNDOR GYULA – SZABÓ BARNABÁS

A spanyol parlamenti demokrácia kihívásai  
a közelmúlt választási eredményei tükrében

95

CSEPREGI ZSOLT – ZACHAR PÉTER KRISZTIÁN

Fordulópont az izraeli politikai rendszerben? – Három választás anatómiája 2019–2020

113

## PRAXIS

BEK GERGELY KRISZTIÁN – KOVÁCS ÁKOS – SPRINGER BENCE (KRE)

Az Országgyűlés 2019. tavaszi ülésének elemzése

145

KISS REBEKA (NKE)

Az Országgyűlés 2019. őszi ülésének elemzése

157

## **VISSZATEKINTÉS**

SCHLACHTA BOGLÁRKA

Slachta Margit, az első magyar képviselőnő 173

SLACHTA MARGIT

A választójog és az állami pénzügyek 179

## **RECENZIO**

PETRÉTEI JÓZSEF

Recenzió Szentgáli-Tóth Boldizsár: Hogyan tovább kétharmad? A minősített többségű törvényalkotás múltja, jelene, jövője Magyarországon című művéről 185

SZABÓ ZSOLT

Recenzió a Jogalkotástan (szerk. Tóth J. Zoltán) című könyvről 189

KRAHULCSÁN ZSOLT

Recenzió Feitl István: Az államszocialista korszak álparlamentje című könyvéről 193

## **ABSTRACTS**

199

SCHLACHTA BOGLÁRKA LILLA

## Slachta Margit, az első magyar képviselőnő

Slachta Margit<sup>1</sup> hazánk első képviselőnője 1884. szeptember 18-án született Kasán. Német–francia tanári szakon végzett a Kalocsai Miasszonyunk Nővérek tanárképzőjében 1906-ban. Mindössze két évig dolgozott a szakmában, ugyanis életére meghatározó hatással volt a Rerum Novarum kezdetű, szociális tevékenységre felhívó pápai enciklika.<sup>2</sup> Kiemelkedő szociális érdeklődésének köszönhetően megismerkedett Farkas Edittel és Korányi Saroltával, a magyar katolikus női mozgalmak alapítóival, akik megerősítették elhivatottságát a benne már kialakult szociális-emberbaráti munka iránt.

1908. november 19-én belépett Farkas Edit által vezetett Szociális Missziótársulatba, egy évvel később pedig nagy visszhangot kiváltó beszédet tartott a Katolikus nagygyűlésen a munkásnők kilátástalan helyzetéről. Közben családja az Amerikai Egyesült Államokba költözött, ám Slachta nem tartott velük, hiszen célja elsők közt társadalom peremére szorult magyar nők helyzetének javítása, és a nők egyenjogúságáért való küzdelem volt.<sup>3</sup> Európai tanulmányútjain megismer-

<sup>1</sup> Slachta Margit vezetékneve korábbi életrajzi, illetve levéltári forrásokban „Schlachta” írásformában is előfordulhat. A vezetéknev anyakönyvben rögzített, hivatalos írásmódja „Slachta”, amely lengyel nemesi származásra utal. MONA Ilona: Slachta Margit. Corvinus, Budapest, 1997. (a továbbiakban: MONA 1997.) 213. o.

<sup>2</sup> SZENTPÉTERI József – BALOGH Margit: Szürke eminenciások a magyar történelemben. Kossuth, Budapest, 2003. (a továbbiakban: SZENTPÉTERI–BALOGH 2003.) 174. o.; BALOGH Margit: Ínségakcióktól a politikai közéletig: Slachta Margit (1884–1974) szociális testvér pályaképe. In: Szilágyi Csaba (szerk.): Szociális kérdések és mozgalmak Magyarországon: 1919–1945. Gondolat, Barankovics István Alapítvány: Faludi Ferenc Akadémia, Budapest, 2008. (a továbbiakban: BALOGH 2008.) 213–214. o.; BALOGH Margit: Slachta Margit a nemzetgyűlésben, avagy az első női képviselő (1920–1922.) In: Gergely Jenő (szerk.): A hosszú tizenkilencedik és a rövid huszadik század. Tanulmányok Pölöskei Ferenc köszöntésére. Budapest, 2000 (a továbbiakban: BALOGH 2000.) 28. o.; BALOGH Margit: Slachta Margit, a „keresztény feminista” In: Balogh Margit – S. Nagy Katalin (szerk.): Asszonysorsok a 20. században. BME Szociológia és Kommunikáció Tanszék; Szociális- és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága. Budapest, 2000. (a továbbiakban: BALOGH 2000/b.) 229. o.; 10) ESTÓK János – SZERENCSES Károly: Slachta Margit. In: Híres nők a magyar történelemben, Kossuth, Budapest, 2007. (a továbbiakban: ESTÓK–SZERENCSES 2007.) 206. o.

<sup>3</sup> NYÁRI Krisztián: Igazi hősök 33 magyar. Corvina. Budapest, 2014. (a továbbiakban: NYÁRI 2014.) 226. o.; BALOGH Margit: Egy katolikus feminista: nővédelemtől a pártpolitikáig: Slachta Margit és kora keresztény nőképe. In: Réfi Attila – Sziklai István (szerk.): Pártok, politika, történelem: tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára. MTA–ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport. Budapest, 2010. (a továbbiakban: BALOGH 2010.) 30. o.; BALOGH 2008. 213. o.

kedett a különböző feminista mozgalmakkal, azonban rendíthetetlen katolikus hite miatt egyik szélsőséges irányzattal sem tudott azonosulni.<sup>4</sup>

1913-ra már nagyobb hírnévre tett szert a katolikus körökben, ugyanis ekkor már a Szociális Missziótársulat alelnökének választották. Személyének fontosságát A Pápa és Vidéke című folyóiratban olvasható felhívás is jól szemlélteti:

„A Kat. Kör utolsó estélye. Érdekes, nívós estélye lesz a Kat. Kör-nek jövő vasárnap, március 30.-án. Sikerült megnyerni Slachta Margitot, a Szociális Missziótársulat alelnökét egy előadásra. Annyi szépet és jót hallottunk épen az utolsó napokban azokról a helyekről, ahol eddig Slachta előadást tartott, hogy nehezen várjuk a jövő vasárnapot. Örömmel jelentjük ezt a hirt olvasóinknak s hívjuk föl különösen hölgyeink figyelmét az előadásra. Részletes programot a jövő számunkban hozunk.”<sup>5</sup>

A feljegyzések szerint Slachta több előadást is tartott. Erre utal a következő forrás is:

„Slachta-estélyek. Jeleztük már, hogy Slachta Margit, a Szociális Misszió-társulat Szeretet Szövetségének országos nevű alelnöke városunk intelligens publikumának előadást szándékozik tartani. Tegnap este volt az első. Hangsúlyozottan hívjuk föl olvasóink figyelmét a mai estélyre. Annyi lelkesedéssel, annyi szeretettel hallottunk beszélni ezekről az előadásokról.”<sup>6</sup>

Slachta politikai nézeteit tekintve kiráypárti konzervatív, a Szent Korona-tan híve volt. 1918-ban megalapította saját mozgalmát, később pártját, a Keresztény Női Tábor.<sup>7</sup> Számos fórumon biztatta nőtársait, hogy éljenek képviseleti jogukkal, kifogásolta, hogy egyetlen párt sem indított női képviselőjelöltet.<sup>8</sup> Személyes küzdelme eredményesnek bizonyult: 1920. március 25-én a Keresztény Nemzeti Egyesülés pártjának képviselőjelöltjeként a főváros I. kerületének pótválasztásán 5471 szavazattal bejutott a Nemzetgyűlésbe. Ő lett Magyarország első képviselőnője.<sup>9</sup>

Alig két hónappal a trianoni békediktátum aláírása előtt, vagyis a Nemzetgyűlés 33. ülésén, 1920. évi április 23-án hangzott el az első beszéde a törvényhozás házában, melyet a soron következő felszólaló, Nagy János nemzetgyűlési képviselő e szavakkal méltatott:

<sup>4</sup> NYÁRY 2014. 226. o.

<sup>5</sup> Pápa és Vidéke. 1913. március 23. 6. o. Egy későbbi beszámoló szerint említett előadásra nem került sor. Pápa és Vidéke. 1913. március 30. 4. o.

<sup>6</sup> Pápa és Vidéke. 1913. április 13. 5. o.

<sup>7</sup> Slachta politikai aktivitására tekintettel az állambiztonsági szolgálatok önálló dossziét nyitottak a Keresztény Női Tábor megfigyelése céljából: ÁBTL. O-768, Tárgy: Keresztény Női Tábor. A dossziében ugyan számos jelentés nehezen, vagy egyáltalán nem olvasható, azonban jelentős számban található benne a párt vezetőjének habitusára, közjogi-politikai tevékenységére utaló forrás.

<sup>8</sup> NYÁRY 2014. 227. o.

<sup>9</sup> MONA 1997. 78. o.; NYÁRY 2014. 227. o.; BALOGH 2000/a 31. o.

„Megvallom, nem volt még a magyar parlamentben képviselő, oly nehéz helyzetben, mint amiben én vagyok, mert még senki sem részesült abban a szerencsében, hogy egy nőképviseelő után közvetlenül beszélhessen.”<sup>10</sup>

Slachta első felszólalásában vallási meggyőződéséhez híven a keresztény Magyarország újjáteremtésének szükségességét hangsúlyozta, kiemelve a nők társadalomban betöltött szerepét, a Horthy-korszak kezdő időszakának szociális-erkölcsi problémáit, és az iskolareform kérdését.<sup>11</sup> Második felszólalása 1920. június 16-án hangzott el a Nemzetgyűlés ülésén. Drámai hangú beszédében a hazaérkező hadifoglyok szociális helyzetére hívta fel a figyelmet.<sup>12</sup>

Slachta rendkívül aktív képviselő volt, kétéves mandátuma alatt összesen huszonnyolc beszédet tartott, ezek során hatvanhét nagyobb témakört fejtett ki.<sup>13</sup> Felszólalásainak fókuszában továbbra is a nők kérdése, a nők helyzetének javítása, a szegénység és nyomor okainak a feltárása, megszüntetése állt. Nagy vitát váltott ki a botbüntetésről kifejtett álláspontja. A közhiedelemmel szemben meg kell említeni, hogy a képviselőnő nem „a nagyon, az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről” szóló 1920. évi XXVI. törvénycikket, hanem az árdrágító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. törvénycikket szavazta meg.<sup>14</sup> Mégis az Ő nevéhez kötik a „bottörvényt”, mert a nőkre is ki kívánta terjeszteni a botbüntetést.<sup>15</sup> A nemzetgyűlési jegyzőkönyvből idézem felszólalásának záró gondolatait:

„Szóval összefoglalván rövid felszólalásomat – szükségesnek tartanám, hogy ez a törvényjavaslat, amikor megvalósul, tényleg mint egy átmeneti eszköz, gyorsan, hathatósan és mindenkire kiterjedően alkalmazható legyen. Mert különben, ha nem tudjuk megnyugtani azt a már teljesen türelmetlenné vált közvéleményt (Ugy van! Ugy van! bal felől) és hogy ha nem tudjuk lecsillapítani azokat a milliőket, akikben már ki-törni készül a keserűség, akkor félnünk kell, hogy újabb nagy rázkódtatásoktól aligha tudjuk az országot megmenteni.”<sup>16</sup>

Újabbán feltárt adataink szerint Farkas Edit a Szociális Missziótársulat vezetője ellenezte, hogy Slachta Margit újra induljon a nemzetgyűlési választásokon. Slachta ezért 1923. május 5-én kilépett a társulattól, és megalapította a máig mű-

<sup>10</sup> A Nemzetgyűlés 33. ülése 1920. évi április hó 23-án. Nemzetgyűlési Napló. 1920.II. köt. 197. o. (Nagy János nemzetgyűlési képviselő).

<sup>11</sup> SCHLACHTA Boglárka Lilla: Slachta Margit karakterisztikája az ügynöki jelentések tükrében. Egyházfórum. 2018. 4. sz. 41. o.

<sup>12</sup> A Nemzetgyűlés 61. ülése 1920. évi június hó 16-án. Nemzetgyűlési Napló, 1920. III. köt. 407. o.

<sup>13</sup> BALOGH 2000/a. 32. o.; BALOGH 2010. 41. o.

<sup>14</sup> MONA 1997. 86-88. o.; SZENTPÉTERI-BALOGH 2003.174. o.; BALOGH 2000/a 34. o.; BALOGH 2010. 42. o.

<sup>15</sup> A politikai rendőrség jelentései közt egy pejoratív könyvcím ötlet merült fel a bukott politikusokról. Slachta nevéhez a következők rögzítették: „A botbüntetés megszavazója, a vallásos nő szövetsége a szabadkőművesekkel.” ÁBTL. M-18667/4. Tárgy: Meszlényi Károly. 404. o.

ködő katolikus nőmozgalmát, a Szociális Testvérek Társaságát.<sup>16</sup> Ehhez az életrajzi mozzanathoz kapcsolódik az a levéltári forrás is, amely az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában lehet fel. Eszerint a „Varga Kata” fedőnevű ügynök 1960. november 9-én az állambiztonság számára a következő feljegyzést készítette:

„A Szociális Misszió Társulatot 1908-ban Farkas Edith alapította Prohászka Ottokár segítségével. [...] Mivel a rend alapszabálya kimondja, hogy a rend tagjai nem politizálhatnak, ezért az első világháború után Slachta Margit, Rónai Petra, Rónai Paula és még öt másik nővér kivált a Kékektől [...] és 1922-ben megalapították az ellenrendet Szociális Testvérek Társaságát [...] Alapító főnöknő Slachta Margit, titkárnő Rónai Paula, központi anyaház Thököly út 69. sz. A szürkeké politizálnak főnöknőjük és Veres Mariann testvér képviselő is volt. A kékek tagjait »nővéreknek« a szürkeké tagjait »testvéreknek« szölik.<sup>17</sup>”

A szöveg szerint az alapszabály tiltotta, hogy a rendtagok politizáljanak, azonban tény, hogy Slachta kezdetben mégis aktív közéleti tevékenységet folytatott. E forrás is jól tükrözi, hogy Slachta számára a politika és a szociális-vallási élet kiemelt fontosságú volt, életútjában mindvégig ezek összhangjának megteremtésére törekedett.

Köztudott, hogy Slachta a második világháború alatt aktív mentőakciókat folytatott, számos háborús menekültnek nyújtott segítséget a Thököly úti rendházban. Ismert, hogy XII. Pius pápánál is közbenjárt a deportálások ellenében.<sup>18</sup>

A második világháború után, 1945-ben újból bejutott a Nemzetgyűlésbe. A nevezetes utolsó felszólalása után a direkt politikától végleg vissza kellett vonulnia. E felszólalás 1948. június 16-án hangzott el az egyházi iskolák államosításáról szóló törvényjavaslat kapcsán. Nemcsak beszéde váltott ki nagy visszhangot, hanem az a cselekedete is, miszerint a parlamenti ülés végén nem állt fel a Himnusz alatt. Természetesen ennek erkölcsi oka volt, hiszen a törvényjavaslatot megszávták. Ezen eseményekről a képviselőnő testvéri körben a következőképp számolt be:

<sup>16</sup> SZENTPÉTERI-BALOGH 2003. 174. o.; BALOGH 2000/a. 38. o.; BALOGH 2010. 43–45. o.; ESTÓK-SZERENCSES 2007. 207. o.

<sup>17</sup> ÁBTL. M-20223. Tárgy: „Varga Kata”. 301. o.

<sup>18</sup> MAJSAI Tamás: Egy epizód az észak-erdélyi zsidóság második világháború alatti történetéből: Slachta Margit fellépése a Csíkszeredáról kiutasított zsidók érdekében. Medvetánc, 1989. 1988/4-1989/1. sz., 7. o.; MONA Ilona: Slachta Margit a szlovákiai zsidókért 1942–1943. In: Beke Margit – Bárdos István (szerk.): Magyarok Kelet és Nyugat metszsvonalán. Nemzetközi Történeti Konferencia előadásai. Esztergom, 1994. április 13–15. Esztergom-Budapesti Érsekség; Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata, Kultúr István Társadalomtudományi és Kiadói Alapítvány. Esztergom, 1994. 396–397. o.; SCHMIDT Mária: Diktatúrák ördögsekerén. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1998. 66. o.; SZÉCSI József: „Megtagadok minden közösséget a földi bálvány-istenekkel és a sátán hitvallásával: a gyűlölettel!” Slachta Margit a szlovák zsidókért. Egyháztörténet, 2010. 4–5. sz., 51–52. o.; SZENTPÉTERI-BALOGH 2003. 175. o.; BALOGH 2000/b. 234. o.; BALOGH 2008. 226. o.; BALOGH 2010. 47–49. o.

„[A]zt feleltem, hogy valójában hibáztam, – nagyon mélyen érintett, hogy azok kezdik énekelni az „Isten áldd meg a magyart”, akik éppen most fosztották meg az ifjúságot Istentől, – tehát le kellett volna térdelnem és azt a zsoltárt imádkoznom, hogy „[...] hogyan énekelhetnének az Úr énekét idegen földön” (136/137. Zsoltár).<sup>19</sup>”

1949 júniusától szeptemberig Ausztriában tartózkodott, szeptembertől pedig az Amerikai Egyesült Államokban élt.<sup>20</sup> Hazatérni többé nem tudott, 1974. január 6-án hunyt el a New York állambeli Buffalóban.

A rövid életrajzi áttekintés után az alábbiakban Slachta Margit Miért van szükségünk a nők választójogára? A választójog és az állami pénzügyek<sup>21</sup> című írását közöljük, amely publikáció a Nemzetgyűlés 277. ülésén 1921. december 28-án<sup>22</sup> elhangzott beszéde alapján készült. A betűhíven közölt szövegben mellőztük a magyarázó jegyzeteket és a kiadvány végén található kimutatásokat.

SCHLACHTA BOGLÁRKA LILLA

<sup>19</sup> MONA 1997. 183. o.; Berkecz Franciska SSS: Slachta Margit Lelki Öröksége III. kötet, Salkaházi Sára Alapítvány. Budapest, 2013. 257. o.

<sup>20</sup> NYÁRY 2014. 231.–232. o.; SZENTPÉTERI-BALOGH 2003. 175. o.

<sup>21</sup> Slachta Margit: Miért van szükségünk a nők választójogára? A választójog és az állami pénzügyek. (Slachta Margit parlamenti felszólalása az 1921/22. évi második indennitási tárgyalás-nál.) Budapest, Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R.-T. 1923. 16 p.

<sup>22</sup> Nemzetgyűlési napló, 1920. XIV. kötet. 1921. december 19. – 1921. január 12. 158–162. o.

SLACHTA MARGIT

## A választójog és az állami pénzügyek

A képviselők budgetjogának a polgárok szempontjából való fontossága ritkán áll előttünk oly kézzelfogható valóságként, mint épen a mostani időkben, mikor a képviselőknek élniük kell azzal a joggal, hogy a polgárok anyagi ügyeire a legmesszebbmenő befolyást gyakorolják, belenyuljanak a háztartásukba, szekrényükbe és pénztárcájukból, hogy úgy mondjam, kivegyék pénzüket az ország érdekében.

Ép azért a legfeszültebb érdeklődéssel vettem kezembe életemben az első állami költségvetést, – mely helyett most, sajnos csak felhatalmazási javaslatot tárgyalunk – és tettem fel azt a kérdést, *hogyan történik nálunk ennek a jognak gyakorlása?* Avval azonnal tisztában voltam, hogy a jelen körülmények közt a mostani helyzet erre felvilágosítást nem ad, mert hiszen olyan összeomlás után, amelyet csak most éltünk át, az még teljesen kuszált.

Visszamentem tehát egészen 67-ig és ezen hosszú évsorból kíséreltem meg kiolvasni kérdéseimre a feleletet.

Távol áll tőlem, hogy magam pénzügyi szakembernek képzeljem, vagy akár azt is gondoljam, hogy pénzügyekhez különösebben értek; tisztán csak úgy tettem fel kérdéseimet, ahogy az ember természetes eszével gondolkozik és egy kis és egy nagy háztartás vitelét összehasonlítja. Itt is, ott is tönkrejutást jelent az adósságoknak egy bizonyos határon túl való növekedése és végül itt is, ott is a gazdálkodókat terheli a felelősség a pénz miként való kezeléséért. Kérdéseimre az elmúlt 53 évi visszatekintés nagyon érdekes válaszokat adott.

Először is a *tényleges kiadás a költségvetési előirányzatot csak négy évben nem lépte túl*: 1872-ben Kerkápoly Károly, 1875-ben Széll Kálmán, 1887-ben Tisza Kálmán és 1906-ban Wekerle Sándor pénzügyminisztersége alatt.

Ami a kiadásoknak a bevételekhez való viszonyát illeti, ismét **csak három olyan évet találtam, amikor azok tényleges egyensúlyban voltak**: 1868-ban Lónyai Menyhért, 1891-ben és 1906-ban Wekerle Sándor pénzügyminisztersége alatt.

18 olyan évet találtam, melyben az egyensúly államjavak eladása és hitelműveletek (kölcsönfelvétel), tehát vagyonszőkésítés árán látszólag megvolt; **32 évben még vagyonszőkésítés dacára is deficit mutatkozik.**

Nagyon meglepett, hogy ilyen kevésbé rózsás körülmények közt a *költségvetés a legtöbbször nincs idejében készen*. Csak 11 évben nincs indemnitás, 1915-től kezdve pedig egészen a jelen időig egyfolytában felhatalmazási törvény alapján dolgozunk, költségvetés nélkül.

Egy további kérdés, mely nagyon érdekelt, az **államadósság növekedésére vonatkozik**. 1868-ban 256,520.789 frt 19 ½ krajcárnyi adóssággal kezdtük a gazdálkodást; ez az összeg 1913-ig 6.195,975.000 koronára szökik fel. Azért nem vettem az 1914. évi eredményt, mert abban már háborús kiadások is kezdenek szerepelni, de 1913-ig még normális viszonyok közt éltünk. Hogy jelenleg milyen horribilis adós-

ságaink vannak, az köztudomású. Ennek folytán annál jobban megdöbbenett, mikor a pénzügyminiszter úrnak expozéja alapján tudomást vettünk arról, hogy ehhez az **összeghez deficitképen 16 milliárdot** fogunk az évben hozzátenni.

Csonka-Magyarországban nyolc millió lakost számítunk, a deficitből tehát 2000 korona esik mint újabb adósság egy személyre; négy személyt számítva pedig egy családra, családonként 8000 K.

Ebből az 53 évből látom tehát, hogy az állami háztartás vitele nehéz dolog lehet és hogy ennek a feladatnak megoldása nem sikerült, azt mutatja a jelen állapot.

Ennek megállapításával azonban most egyáltalán nem kritikát akarok gyakorolni, hanem abból egy következtetést levonni azt u. i., hogy pénzügyeinknek ilyen való vitele és az abból következő jelen pénzügyi helyzet, szerény véleményem szerint, a kormánynak és a nemzetgyűlésnek milyen álláspontot – hogy úgymondjam – ír elő a választójogi követelésekkel szemben. Jelen felszólalásom tárgyát nem is képez más, mint a választójogi pénzügyi helyzetünkkel való vonatkozásban.

Az ország zilált anyagi viszonyok közé jutott, helyesebben: *juttattuk az országot*. Mert utóvégre mi, akik felelősek vagyunk, kell hogy ezt ki is mondjuk és elismerjük, hogy a helyzet nem adódott, hanem ezt a helyzetet a mindenkori kormány és ország, illetőleg nemzetgyűlés teremtette meg. Ez kétséget nem szenved. A budget-jog miként való gyakorlása és az ország pénzügyi helyzete közt a legszorosabb és elvitázhatatlan összefüggés van. Most kérdezem: hogyan akarjon magának az az egyszerű polgár saját anyagi érdekeinek védelme végett pénzügyeink vezetésébe beleszólást biztosítani, ha nem a budget-jog közvetett gyakorlásával, vagyis a választójog révén.

Ahhoz férhet szó, vajjon a túlságosan széleskörű demokrácia boldoguláshoz vezet-e? De erre a kérdésre most nem akarok kitérni; arra sem akarok reflektálni, hogy mik lehetnek ennek hátrányai, illetőleg, hogy milyen hátrányai mutatkoznak máris, de hiszen vannak az általános, titkos választójognak nagyon egészséges korrekturái, melyeket a *demokratikus gondolat sérelme nélkül* érvényesíteni lehet; most csak egyet akarok leszögezni, azt, hogy ha szisztematikus adósságcsinálással egy ország fokozatosan, kérelmelhetetlenül, majdnem matematikai pontossággal csődbe vitetik, akkor egészen más álláspontot kell a polgároknak választójogi, vagyis saját gazdasági érdekeik irányítására vonatkozó követeléseivel szemben elfogadni, mint ha itt briliánsan menne minden. Mert igaz, hogy a jelen pillanatban háború utáni összeomlás után vagyunk. Azonban, ha csak 1914-ig veszem a pénzügyi helyzetet, illetőleg azt, hogy államadósságaink rendezése helyett fokozatosan csak növekedtek, azt kell mondanom, hogy a háború tüze úgyis csak olyan házat perzsel föl, mely fölött ilyen rendszer *folytatása* mellett egyszer úgyis meg kellett volna ütni a dobát, értem ezen azt, hogy csak egy erélyes belenyúlással, a polgárok anyagi érdekeinek érzékeny érintésével lehetett volna pénzügyileg rendet teremteni.

És itt jutok el első következtetésemhez: a keresztény szociális programnak az általános, nőkre is kiterjedő választójogi követelménye elsősorban a pénzügyi összeomlásban nyer igazolást.

Ha az általános titkos választójog alapján beküldött képviselők sem fognak tudni jobban boldogulni, akkor a helyzet egészen más elbírálás alá eshetik; a nép nem okolhat senkit, hiszen maga kovácsolta sorsát, maga esz, amit főzött; ellenben, ha ragaszkodom ahhoz, hogy magam készítsem az ételt, holott tudom, hogy főztöm kozmás és azt azokkal etetem meg, kiket *nem engedtem a tűzhelyhez*, ez olyan álláspont, mely joggal megtámadható.

Mindez még sokkal nyomatékosabban vonatkozik a női választójogra.

A férfiaknak vannak erős kulturális és gazdasági szervezeteik; ők jobban tudják érdekeiket hangoztatni, természetüknél fogva szívósabban tudnak követelni, kiharcolni, akarataknak érvényt szerezni.

A nő minden tekintetben sokkal hátrányosabb helyzetben van. A nő gyengébb. »A gyenge nő.« Hisz ezt oly sokszor halljuk. Érdekeinek védelmében nem tud annyi energiát kifejtetni; harcos szervezetei, egyesületei nincsenek. Évszázados – hogy ne mondjam elnyomatás – mondjuk a családi szentélyre való korlátozás folytán neki nincs meg az a gyakorlata, tájékozottsága, sőt jelenleg még az a kifejlett érzéke sem, hogy hogyan kell eredményesen kilépni és magának jogokat biztosítani.

Az állami pénzügyek minként való vitéléből folyó drágaság viszont a nőt ép úgy sújtja, mint a férfit. Ő ép úgy fizeti az adót, mint a férfi; sőt kevesebb rutinja és gyöngédebb lelkiismerete folytán még sokkal súlyosabban. A nőnek ugyanúgy jót kell állania vagyonával vagy vagyonának egy részével, értem a vagyonadót.

Itt a nemzetgyűlésben nem egyszer hangozott már el az az igazság, hogy a gyengének több jogvédelem kell, mint az erősnek. Ez nagyon igaz. Amikor tehát a »gyenge« nőnek anyagi érdekeit is érinti, mindaz amit mi itt teszünk és határozunk, mikor az ő megélhetési viszonyaira kérelmelhetetlenül kihat, ami pénzügyileg történik és mikor ez »gyenge« nő ennek tudatára ébredve, jogait kezdi hangoztatni és a pénzügyek vitélébe beleszólást kér, akkor mindenki igazság- és jogérzékének azt kell mondania, hogy ennek a »gyenge« nőnek ép az itt hangoztatott elvek alapján, épen mivel gyenge, kétszeresen kell jogát biztosítani, nemhogy gyöngegségét felhasználva, elvegyük tőle azt.

Amit eddig a nők választójogáról mondtam, azt az ő egyéni szempontjából tartom szükségesnek és igazságosnak. De ugyanezt a követelményt főleg a passzív választójogot, az államháztartás szempontjából is kívánom indokolni.

Amint mondtam, megállapítottam magamban azt, hogy az államháztartás vitele nagyon nehéz dolog lehet, mert hiszen az egyensúlyt 53 év alatt, három évet kivéve, biztosítani nem sikerült. De hogy lehetetlen legyen a megoldás, még pedig hogy lehetetlen legyen folytonos adósságcsinálások nélkül, azt nem tudom elképzelni. Azonban abban, hogy eddig lehetetlennek látszott, sőt, hogy a világ legtöbb államában is így van, abban

azt az igazságot látom kifejezésre jutni, hogy a földön önmagában minden erő egyoldalú és ha elszigetelődik, saját egyoldalúságán és gyarlóságán bukik meg.

Az, hogy a férfi általában véve szellemileg nagyobb tehetségű, mint a nő – általában véve mondom, mert hisz ebben a tekintetben, sajnos, nagyon is sok a kivétel.

tel – az kétségtelen, de a tények azt mutatják, hogy ez a nagyobb tehetség is pótló erőkre szorul. Végességből tehát nem azáltal emelkedik ki, ha összehasonlítva magát a még kevesebbel, azt lenézi, a munkából kizárja és önelégülten saját több tehetségére támaszkodva, az érvényesülést a maga elszigetelt jogának fogadja el, hanem ellenkezőleg,

**ha végességét és másrautaltságát felismerve, megkeresi azt a kiegészítő tehetséget, mely önmagában talán sokkal szerényebb, mint az ő képessége, de mint más jellegű erő, megadja azt a kiegészítést, mely az ő erőiből hiányzik.**

És ezzel talán szerényebb, de jellegénél fogva kiegészítő erővel messzebb jut, mintha saját tehetségét bárhogy is megsokszorozza, mert ezzel hiányt nem pótol, egyoldalúságot nem ellensúlyoz és nem egészít ki, sőt ez esetben az egyoldalúság hatásaiban is hatványozottan fog jelentkezni.

Ennél a kérdésnél párhuzamot kell a férfi és nő tehetsége közt vonnom.

A kettőnek a tehetségei nagyon eltérők. Sajátságos, hogy a férfiak még mindig azt hiszik, hogy a nő nőies jellege csak abban fejeződik ki, sőt csak abban szabad kifejeződnie, hogy ő csakis nő, gyermekügyi az érzelmi világba tartozó kérdésekkel foglalkozik. Így történik aztán gyakran, hogy akár a törvényhatósági közgyűlésen, akár a nemzetgyűlésben nekem mindig csak akkor szánnak szót tisztelt kollégáim, ha érzelmekhez kell appellálni, vagy rögtön az anya- és csecsemővédelem körébe utalnak. A nő nőiessége mindenestre jellegzetesen kifejeződik a fent említettekben, de amit a férfiak eddig nem látnak, és pedig a közügy kárára, az az, hogy

**a nő speciális gondolkozásmódja minden körben kifejezést nyer, a nő mindenben árnyalattal és jelleggel gondolkodik.**

A nő másként bonyolítja le a kérdéseket, ha kereskedő, másképpen áll be a műhelybe, ha asztalos másként foglalkozik pénzügyekkel, ha pénzkezelés van rábízva. A dolog természetesen fordítva ép úgy áll.

**A férfi a legnőiesebbnek minősített foglalkozásokba ép úgy belevinné az ő férfiszellemének jellegét.**

És ezen az alapon tartom szükségesnek a nő bevonását az állam pénzügyvitelébe. Nem divat, nem hiú érvényesülési vagy az alapja ennek, hanem az a tény, hogy a nő sok mindent másképpen lát, mint a férfi, és sok mindent meglát, ami a férfi figyelmét elkerüli.

Engedjék meg, hogy egy pár speciális különbségre rátérhessek.

A férfi egész biztosan jobban tud megszerezni, de rosszabbul tud megtartani, jobban tud meglátni pénzforrásokat meglátni és kiaknázni, de rosszabbul tud takarékoskodni. *A takarékoság elsősorban is női tulajdonság.* A pincérnek, portásnak, szobaasszonynak jobban felragyog a szeme, ha egének látóhatárán egy férfikunsaft bukkan fel, mert a férfi könnyebben fizet. A nő a fogához veri a garast. Kivételekről természetesen ismét nem beszélek, mert ha kivételekről beszélnék, akkor azt sem említettem volna, hogy a férfi nagyobb szellemi tehetségekkel rendelkezik, mint a nő.

*A gazdálkodás* is általában női tulajdonság és ennek fontos szerepe van. Még a közmondás is azt tartja, hogy a gazda hatókörös szekérrel sem tud annyit bevinni a házba, mint amennyit a rossz gazdaasszony a köténye sarkában kivisz. A férfi-

világ azonban eddig az államháztartásban mindkét szerepet magának vindikálta és nem mondhatnám, hogy mint gazdaasszony elsőrangúnak bizonyult, mert kötevény nélkül is többet vitt ki a házból, mint amennyit hatókörrel bevitt.

A nő kizárását azzal is szokták indokolni, hogy kicsinyes. Hogy mennyire áll ez, azt csak pár század mulva fogjuk igazán megállapíthatni, mikor hozzászokva tagabb látóhatárokhoz, tehetségei jobban kifejlődnek. Azt már Kölcsey Parenézisében tanultuk az iskolában, hogy aki háza négy fala közé van szorítva, az visszafejlődik és gondolatkörének határa a négy falon belül marad.

Az ember horizontja könnyen szűkül, pláne évezredes belenevelés folytán. Jelenleg tehát még nem tudjuk, hogy a nőnek mennyire tényleges sajátossága a kicsinyesség. De maradjunk meg annál az állításnál, hogy ő tényleg az: *kicsinyes, részletező.* Ha így van, akkor éppen azon az alapon kérem az államháztartásba való bevonását!

A férfi az ő nagy stíljében nagystíluén költekező is. Az eredmény nagy stílben áll előttünk. Talán sehol olyan fontossága az aprólékosságnak, kicsinyességnek, részletezésnek, kicsiben való takarékoságnak nincs, mint éppen a pénzkezelésben. Az államháztartás olyan, mint a vízművek. Köztudomású, hogy Budapesten a magasabban fekvő házakban a negyedik, harmadik, sőt második emeleten is fél napokon keresztül már nincs víz, holott a vízművek naponként és fejenként 180 litert szolgáltatnak. Keresik, hova tűnik el ez a víz és arra az eredményre jutnak, hogy a vízvezetéki csövek szivárognak, a csapok nem zárnak jól. Cseppekben folyik el a vízművektől szállított víznek egy olyan tekintélyes része, melynek elvezése nélkül bőven el lennének vízzel látva.

Egészen így vagyunk az állam pénzével is. Ennek a pénznek különösen megvan az a jellege, hogy cseppekint igen nagy mértékben tud elfolyni. Ezeket a cseppeket a férfiszem nem látja vagy nem veszi figyelembe. »Mit az a százezrecske vagy akár millióska a milliárdokhoz képest, mit az a 60 állami auto. Nem azon fordul az ügy.« Az apró pazarlásokra csak egy jelentéktelennek látszó kis példát hozok. Magyarországon jelenleg az általános választójog értelmében kerekszámban három és ¼ millió szavazó van. Ezeknek a szavazatait borítékba teszik, holott ugyanúgy lehetne magát a szavazólapnak szélét enyvezni és azt leragasztani, ami a mostani papírkák mellett csak ennél az egy aktusnál 1-2 millió megtakarítást jelentene. Vagy gondoljunk az állami hivatalokban szokásos fűtőanyagpazarlásra és sok fölösleges világításra. Ezek apróságok, lenézett semmiségek, melyek azonban minden vonalon súlyos tételekké növekszenek. És ilyenek redukálása vagy teljes kiküszöbölése sokkal közelebb áll a nő kicsinyes részletezéséhez, mint a férfi összefoglaló beállítottságához. Ezért ezt a női tulajdonságot nem szabad lenézniünk és kikapcsolnunk, mert lassan rájövünk, hogy a nagy világegyetem porszemekből áll és nincs az a nagy kapu, mely nem kis sarkakon fordulna meg.

Van aztán még egy dolog, melyben szintén nagyon élesen nyilatkozik meg a két nem közti gondolatmenet különbség. Abból, hogy a férfivilág kibirta, hogy pénzügyeink 53 éven keresztül lefelé mentek, igazolva látom,

**hogy a férfi gondolatmenetében elvont.**

Ő számokat, összeadásokat és kivonásokat lát, esetleg deficiteket, egyensúly-megbillenéseket állapít meg, de azon túl nem megy.

**A nő a számokon és a számtani viszonylatokon túl, azokat az embereket is látja, kikre ezek a számadatok kihatással vannak.**

Mikor a pénzügyminiszter úr azt mondta, hogy ez évben 16 milliárd lesz a deficit, vagyis tizenhatmillió korona újabb adósságot csinálunk, akkor lelkivilágom előtt elvonult az a 8 millió ember, illetőleg 2 millió család, kiknek ezt viselniük kell, akkor láttam, hogyan nehezedik rájuk az újabb 8000 korona adósság az eddigi rettenetes terhekhez. Láttam azt a sok könnyet és a félig átvirrasztott éjszakákat, melyeken az asszonyok, kiknek a terhekben osztozniuk kell, munkával próbálják pótolni, amit a drágaság tőlük elrabolt; láttam azokat a vézna, sápadt, nélkülöző gyermekeket, kiknek emiatt nem jut, ami számukra az életfenntartáshoz oly nélkülözhetetlen lenne; láttam azokat a gondtelt családapákat, kik nem tudván övéik sorsán enyhíteni, bánatukban – ahogy ezt a férfiak tenni szokták – kocsmában vagy a kártyaasztal mellett felejtik el a valót és rántják le szeretteiket még nagyobb még mélyebb örvénybe. Egy szóval mi nők a számokon keresztül azokat az embereket látjuk, kikre nézve ezek a szörnyű számok újabb szenvedéseket jelentenek.

Ennek jelentősége abban van, hogy aki tudja, hogy mikor költ, nemcsak pénzhez nyul, hanem embertársainak szenvedést okozó, esetleg boldogságba markol, esetleg megöli,

**azt ez az élő tudat hatalmasan visszatartja attól, amitől holt számok vissza nem tarthatták volna.**

Ezért nem birta volna el a nő lelkiismerete azt a tudatot, amit a férfi elviselt. Vagy talán azért is, mert nagyobb lévén teherbíró ereje, sokszor öntudata is több terhet tud elviselni. Higgyék el, ha nőkre is lenne a pénzügyek intézése bízva, megmozgatták volna az ország minden rögét, csak hogy az adósságok terhét levegyék embertársaik válláról. Nem élünk olyan időket, amikor ragyogó eredményekre hivatkozva akarhatnók az egyeduralmat. Hogy jobban fogunk-e boldogulni, ha a nőt is belevonjuk a pénzügyekbe, tényekkel nem tudjuk bizonyítani, csak következtetünk rá. Annak azonban, hogy a férfiaknak ezen feladat megoldása nem sikerült, annak bizonyossága egy koldus ország és mérhetetlen nyomor. Felhivok tehát minden igazságot, objektív és hazaszerető embert, hogy attól az irányzattól, amely csődöt mondott, térjen el és az igazság, objektivitás, hazaszeretet alapján foglalja el azt az álláspontot, melyen állva, talán egy kicsit több boldogulási lehetőség fog jutni a hazának és testvéreinknek.

Ezekben foglaltam össze az általános és főleg a női választójog szükségességére és igazságosságára vonatkozó első felszólalásomat:

**a nők aktív és passzív választójogának indoklását elsősorban pénzügyeink eddigi vitelében és jelenlegi pénzügyi helyzetünkben találjuk meg.**